

TORSTEN LUNDGREN:

Skolan – ett avstamp

I Svensk Tidskrift 1979: 10 redogjorde Greta Lovén för lärarens syn på betygen. Vi har nu vänt oss till civilingenjör Torsten Lundgren på SAFs utbildningspolitiska avdelning för att få arbetsgivarens synpunkter på dem. Han analyserar näringslivets syn på skolan och betygen och presenterar SAFs förslag till ett nytt bedömningssystem för skolan.

Om kommande generationer skall klara att bibehålla och utveckla vår avancerade teknologi och vår höga levnadsstandard måste de tillägna sig minst lika goda kunskaper som tidigare generationer. Dessutom måste de vara beredda på att möta fler, mer genomgripande och kanske också mer dramatiska förändringar än vi tidigare varit vana vid.

Skolan är samhällets viktigaste och mest omfattande insats för att utveckla ungdomens kompetens. Skolan är helt enkelt vår viktigaste framtidssatsning.

Under de senaste decennierna har vi genomfört stora reformer och omfattande försök på utbildningsområdet. Detta har gett oss värdefulla erfarenheter om hur skolan kan och bör fungera. Samtidigt visar diskussionerna om skolans svårigheter idag att den ännu inte motsvarar de krav på en kunskapsförmedlande, skapande skola framtidens samhälle ställer.

Det behövs ett nytänkande kring skolan och om hur ungdomen skall möta det som händer efter skolan. Dagens skola är byggd på visioner som växte fram och tog gestalt under 40- och 50-talen. Det går inte längre att enbart söka lösningar utifrån dessa förutsättningar. Vi måste arbeta mot framtiden.

Den nya skolan måste kunna ge alla ungdomar möjligheter att utvecklas och finna fortsatta vägar och samtidigt ta vara på vars och ens begåvning. Skolans huvuduppgift skall vara att utveckla kunskaper och färdigheter, och förbereda för arbetslivet och att befrämja samverkan människor emellan.

Folke Haldén, chef för SAFs utbildningsavdelning har för ett år sedan vid en konferens i Strasbourg uttryckt följande tankar

kring hur en läroplan kan skapas:

Jag är kritisk till det sätt som skolan, politiker och myndigheter talar om eleverna inte till dem och med dem. Detta förhållande medför utan tvekan att eleverna kommer att få svårt att identifiera sig med skolarbetet och skolans mål. Jag tror att det skulle vara bättre att bygga en läroplan på en analys som visar vad som krävs för att man skall kunna leva ett meningsfullt liv och vad som behövs i form av förberedelser under livets första steg. En läroplan konstruerad tillsammans med eleverna kan tänkas komma till på följande sätt.

Jag skulle försöka att övertala eleverna att göra följande uttalande: "Jag är inte här därför att jag är tvingad på grund av lagen eller eftersom mina föräldrar vill så, eller eftersom jag inte kan finna någonting annat att göra utan därför att jag förbereder min framtid, en framtid vilken jag vill vara med och bestämma så mycket som möjligt över själv."

Sedan frågar jag, vad är dina förväntningar, dina önskningar? Vad är din uppfattning om hur ett vuxet liv är? Du kommer sällan att vara ensam. Du kommer att träffa många andra och du kommer att vara en del utav ett samhälle. Du vill kunna ha inflytande över det och utveckla det på det sätt du finner bäst. Det vill alla andra. Det finns vissa regler hur sådant går till. Du måste följa de reglerna, precis som när du spelar fotboll. Du tycker inte om dem som fuskar, som bryter reglerna, så du måste lära dig vilka regler som gäller. Det finns också andra regler som ofta inte är nedskrivna. Du måste t ex samarbeta med andra inte vara alltför individuell eller egoistisk.

Därför måste du lära hur man samarbetar och hur man visar respekt för andra, så att man gemensamt kan nå fram till ett mål. Detta kan övas i skolan t ex när du löser problem eller när någon annan behöver din hjälp o s v.

Eftersom du inte är ensam måste du kommunicera med andra förstå dem och göra dig själv förstådd. Du måste lära dig främmande språk och olika symboler. Som vuxen vill du säkert bli

en ansvarskännande medborgare och därför så måste du klara ut vad det innebär. Så småningom måste du hitta en plats i arbetslivet, om möjligt där du kan finna tillfredsställelse på olika sätt, beträffande miljö, lön, utvecklingsmöjligheter m m. Därför måste du få information om vad som krävs i olika jobb, och hur du kan få nödvändig kompetens för att utföra de jobben. När du har någon liten idé om vilket eller vilka yrken du siktar mot, så kan det vara bra med en praktikperiod, för att se om förhoppningarna är realistiska.

Du vill förmodligen skaffa dig familj. Därför måste du skaffa dig kunskap om speciella lagar, sociala förmåner och ekonomiska villkor. Du vill säkert också ha ett intressant privatliv. Det medför att du vill utveckla dina kulturella intressen, utöva någon hobby, motion eller sport.

Detta är idén bakom skolans läroplan. Du kommer att få många tillfällen att påverka den. Det är emellertid du själv som måste bestämma dig för att använda skolåren för att bygga upp din egen framtid som en oberoende vuxen.

Skolans bedömningssystem kommer att ge dig bäringarna som visar hur du lyckas med att bygga upp din framtid."

Kunskaperna måste mätas

Betygens roll i skolarbetet, deras brister och förtjänster, har debatterats och utretts upprepade gånger utan att man just kommit till någon vart. Detta kan ha bidragit till att många nu förordar en betygslös skola – åtminstone kommer man då undan en rad negativa effekter av det nuvarande relativa betygssystemet. Det har sagts i debatten att det är fel att bedöma eleverna i en obligatorisk skola. Är det så säkert det? Kan man inte vända på resonemanget? Är det inte ju därför att samhället tvingar barn och ungdomar

dom att gå nio år i skolan som man har en moralisk skyldighet att tala om hur eleven använt tiden i skolan?

Problemetets kärna är emellertid inte betygen i sig utan vad de används till. Att helt avstå från bedömningar vore dock att svika eleverna.

Kortfattat motiveras ställningstagandet för ett bedömningssystem av att:

- Eleverna behöver den stimulans som en positiv återkoppling av studieresultat ger.
- Lärarna får ett mått på de pedagogiska metodernas effekt.
- Eleverna har rätt att få veta hur de utvecklas och vilka resultat de uppnår i sina studier.
- Eleven, föräldrar och lärare behöver en mätbar utgångspunkt för resonemang om elevens utveckling.
- Stödåtgärder kan sättas in i tid om bristerna kan mätas.
- Elevernas val av olika utbildningsvägar kan underlättas av ett rätt utformat bedömningssystem.
- Ur rättssäkerhetssynpunkt är det nödvändigt att dokumentera studieresultaten.
- En redovisning av elevernas arbete i skolan kan ge arbetsgivaren vägledning om intresseinriktning och underlätta placering på lämpliga arbetsuppgifter.

Enligt SAFs mening är det inte någon intressant upplysning att Kajsa räknar bättre än Pelle. Däremot är arten och mängden av den kunskap som varje individ har det som är intressant att redovisa.

Ett nytt bedömningssystem

Några huvudpunkter i SAFs förslag till ett nytt bedömningssystem är:

- Eleverna bedöms individuellt – ingen jämförelse eleverna emellan.
- Begreppet godkänd återinförs i hela skolsystemet som en garanti för vissa minimikunskaper inför en högre årskurs, högre skolform eller arbetslivet.
- På lågstadiet ges godkänd för hela stadiet, på mellanstadiet för vissa basfärdigheter jämte övriga ämnen tillsammans och på högstadiet för varje ämne.
- Kurserna på grundskolans högstadium och gymnasieskolan indelas i grundmoduler och fördjupningsmoduler. Modulerna underlättar individualisering av undervisningen och medför att eleverna får ta ett eget ansvar för sin utbildning.

Modulsystemet ska garantera att ingen elev ger sig i kast med ett nytt avsnitt i ett ämne utan att ha förutsättningar i form av förkunskaper för att klara det nya avsnittet. Godkänd på grundmodulen krävs därför innan man går vidare med fördjupningsmodulerna i ett ämne. Klarar en elev inte av grundmodulen på ordinarie tid ges möjlighet att läsa om denna. Kraven för att få godkänt på en modul måste sättas ganska högt. Modulen svarar ju för en begränsad del av ämnet.

Modulerna kan vara mycket olika utformade. I grundmodulen matematik får man bla lära sig grunderna i procenträkning med enkla tillämpningar. I fördjupningsmodulen procenträkning går man mera in på de speciella användningsområdena för pro-

centräkning och specialtränar de momenten. Kraven ställs av olika gymnasielinjer eller av exempel från praktiska livet. Det kan röra sig om ränta, rabatt, vinst, statistiska redovisningar m m.

I svenska kan man tänka sig att utforma en fördjupningsmodul som innebär att eleverna ger ut en skoltidning, spelar in en film, specialstuderar en författare eller dyl.

Grundmodulerna kan med fördel undervisas av lärare som följer eleverna klass efter klass i den obligatoriska skolan. Fördjupningsmodulerna kräver att undervisningen ges av ämnesspecialister som överbygger gapet mellan den obligatoriska skolan och gymnasieskolan.

Efter det sista året i den obligatoriska skolan och efter sista året i gymnasieskolan får eleven ett slutbetyg som utvisar elevens kunskapsprofil. Kunskapsprofilen anger i vilka grundmoduler och fördjupningsmoduler eleven blivit godkänd. I princip innehåller elevens kunskapsprofil all viktig information och det är egentligen ointressant att översätta antalet godkända fördjupningsmoduler till något sifferbetyg.

Det är viktigt att alla som vill fortsätta att studera får hjälp att förverkliga detta. Målet är att alla elever skall erbjudas en gymnasieutbildning som de är intresserade av och har förutsättningar att klara. Är förkunskaperna otillräckliga för önskad linje bör eleven föreslås att komplettera med de moduler som saknas. Förkunskapskraven för

gymnasieskolans olika linjer framgår av linjernas förkunskapsprofiler. I gymnasieskolans regi bör ordnas sk preparandkurser. Dessa kan kombineras med anlagstest, yrkesvägledning och praktik på olika arbetsplatser. Preparandkursen kan vara några veckor och vid behov utsträckas till ett helt läsår. För dem som gjort uppehåll i studierna kan dessa kurser erbjuda en möjlighet att fräscha upp kunskaperna.

En uppdelning av skolans ämnen på grundmoduler och fördjupningsmoduler underlättar olika system för återkommande utbildning och samverkan med arbetsmarknadsutbildningen (AMU) och den kommunala vuxenutbildningen (Komvux). Även ett system för antagning till högre studier kan utnyttja modulindelningen. Allmän behörighet till högre studier kan erhållas om man är godkänd på två års grundmoduler. Den särskilda behörigheten grundas på ett urval av fördjupningsmodulerna.

Vikten av att eleverna verkligen lär sig baskunskaper och basfärdigheter betonas av alla. Man skulle kunna säga att det är skolans skyldighet att lära ut baskunskaper och basfärdigheterna till varje elev och varje elevs skyldighet att lära sig dem. Baskunskaper och basfärdigheterna bör definieras centralt.

Det bedömningssystem som SAF föreslår är kunskapsrelaterat. Bra kunskaper är en god plattform för ett avstamp ut i arbetslivet.